

Tgi cumonda las festas en Svizra?

Ina veglia dumonda, in nov cudesch e respostas differenziadas

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Ina petta d'intgins politichers pussants cumonda tge che marscha en Svizra. Gliez ha constatà avant 40 onns il schurnalist Hans Tschäni en «Wer regiert die Schweiz?» Co statti oz? Igl è cumplitgà. Tant meglia. Tschäni ha descrit a sias uras il «Filz» politic, per rumantsch pudess ins dir la petta politica che possedeava avant decennis ina influenza quasi absoluta. La pasta per questa petta vegniva truschada da lez temp en las associaziuns d'industria e da mastergn u en l'unìun d'uffiziers. Tschäni aveva mussà co ch'ils mecanissem da la pussanza funcziunavan en Svizra ed uschia demonstrà las flaiveltezzas dal sistem. Ses cudesch aveva chattà gronda atenziun. Uss han trais schurnalists spusè scrit in cudesch cun il medem titel.**

15 chapitels davart la pussanza

La situaziun è sa midada malamain. La pussanza na sa lascha betg pli localisar. Ins na po betg pli mussar cun il det sin intgins paucs tschertgels e sa stgandalisar: Quels cumondan las festas e maldovran lur influenza! Po dar ch'il nov cudesch na chatta gist perquai era betg pli il medem resun sco quel da Tschäni. Ma la lectura è tuttina da recumandar. Pertge ils trais schurnalists – *Matthias Daum*, *Ralph Pöhner* e *Peer Teuwsen* – chapeschan da picturar in maletg entelgiaivel e viv dals mecanissem cumplitgads che

sa fan davos las culissas. En 15 chapitels examineschan els la pussanza da l'economia, dal cussegl federal, da las medias da l'exteriur, da las dunnas etc.

L'economia ha pers in pau da sia forza absoluta d'antruras, constateschan ils auturs. Era per ils politichers èsi daventà pli dir. Oz ston els chalzerar e trottar tar Gion e Martin per cuntanscher mo intgins pitschens success. Gudagnà pussanza ha dentant il pievel cun entiras prunas d'iniziativas e cun il referendum che garantescha al suveran d'avair l'ultim pled. Novas organisaziuns da lobists bitan ord chanvà venerablas associaziuns sco Economiesuisse. In chapitel impurant deditgeschan ils auturs a l'administraziun. Ella è l'eminenza grischa en il giuè da pussanza.

Peda ina perpetnadad

Mintg'onn crescha l'administraziun federala per in pertschient. Bunamain 33 000 personas lavuran oz en l'administraziun. Per ses personal impunda la confederaziun tschintg milliardas francs. «La vaira pussanza en il stadi è l'administraziun, saja quai sin stgalim federal, chantunal u communal. Ella è l'apparat, il sistem, ch'examinescha u che fa avanzar ina chaussa», scrivan ils auturs. Tgi che manegia che l'administraziun saja neutrala e na prosegua betg agens interess, lez sbaglia. L'administraziun sa cumponia da carstgauns che veglian sa metter atras.

Entant ch'in cusseglier naziunal haja temp mo intgins onns per cuntanscher insatge, haja l'administraziun pedà ina perpetnadad. Tschients d'iniziativas parlamentaras sfundrian en ils mulins administrativs che frainian cun dubis ed impedeschian cun resalvas giuridicas. En l'administraziun lavurian entiras armadas d'experts che hajan temp e pedà, entant ch'il parlament da milissa saja surchargià e savens surdumandà. «L'influenza da l'administraziun è daventada fitg gronda en quests champs nua ch'i va per per chaussas complexas – e quai datti adina dapli.»

La scola da la democrazia

Ina cunterpaisa al chapitel davart l'administraziun dat il chapitel «La scola da la democrazia», nua ch'ils auturs descrivan era la pussanza dal singul che po volver las decisiuns en ina radunanza communal. Il 2006 ha per exempel er il cumin da Glaruna dà suatientscha ad in um senza partida che ha proponì da fusiunar a moda radicala las vischnancas. Oz dumbra il chantun mo pli trais vischnancas e betg diesch sco quai che la regenza aveva atgnamain vulì.

Ils auturs laudan la «forza anarchistica dal pievel. Ella è incalculabla, surprena il pussents, siglienta las chadainas dal pensar».

Matthias Daum, Ralph Pöhner, Peer Teuwsen: «Wer regiert die Schweiz?» Chasa editura Hier und Jetzt. 210 paginas. 34.90 francs.